

Skolenkäten våren 2016

2016-06-10

Dnr 2015:7261

Skolenkäten våren 2016

Fördjupad analys om respekt mellan elever och lärare

Skolinspektionen, Box 23069,
104 35 Stockholm,
Besök: Sveavägen 159
Telefon: 08-586 080 00
Fax: 08-586 080 10

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	2
TA DEL AV RESULTATET FÖR DIN SKOLA	2
OM ANALYSEN	2
2. RESULTAT	3
TRE AV TIO ELEVER I ÅRSKURS NIO TYCKER INTE ATT ELEVER OCH LÄRARE RESPEKTERAR VARANDRA.....	3
ELEVER SOM INTE UPPLÉVER RESPEKT MELLAN ELEVER OCH LÄRARE HAR EN MER NEGATIV BILD AV SKOLAN	4
STORA SKILLNADER MELLAN SKOLORNA.....	5
SAMMA SKOLA, OLIKA UPPFATTNING	7
OLIKA FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR FLICKOR OCH POJKAR I SKOLARBETET?.....	8
3. KORT OM RESULTATET I ÖVRIGT	8
VAR TIONDE ELEV KÄNNER SIG INTE TRYGG I SKOLAN	8
VAR TREDJE ELEV I ÅRSKURS NIO UPPLÉVER INTE ATT SKOLAN ARBETAR AKTIVT MOT ATT FÖRHINDRA KRÄNKANDE BEHANDLING.....	8
VAR TREDJE ELEV I ÅRSKURS NIO HAR INTE STUDIERO	8
SKOLARBETET FÖR SVÅRT OCH FÖR LÄTT	9
4. OM SKOLENKÄTEN	9
FAKTA	9
HÄR GJORDES SKOLENKÄTEN VÅREN 2016	9

Inledning

Närmare 165 000 elever, föräldrar och lärare svarade på frågor om sin skola i Skolinspektionens Skolenkät våren 2016. Enkäten gjordes på alla grund-, gymnasie- och grundsärskolor i 80 kommuner och 29 större utbildningsföretag. I analysen av vårens omgång av Skolenkäten fokuserar vi denna gång på frågan om elever och lärare respekterar varandra på skolan. I slutet av rapporten kan du också ta del av en sammanfattning av resultatet som rör studiero, anpassningar, trygghet och kränkande behandling.

Resultaten visar att många elever inte tycker att elever och lärare behandlar varandra med respekt och att det finns tydliga skillnader mellan hur elever och lärare upplever respekten till varandra. Det finns skolor där så gott som alla lärare tycker att det råder respekt mellan elever och lärare på skolan, medan en minoritet av eleverna på samma skolor tycker likadant. Dessa resultat är så gott som oförändrade de senaste åren.

När upplevelsen av respekt skiljer sig åt mellan elever och lärare kan det bli svårare att få till ett förändringsarbete, särskilt i skolor där upplevelsen av respekt är högre bland lärarna. Detta eftersom detta arbete oftast initieras och leds av personalen. Om lärarna på skolan tycker att det råder respekt mellan olika grupper eller individer, kan det vara så att de i mindre utsträckning frågar eleverna om hur de uppfattar respekten på skolan. Problemet riskerar alltså att förbli osynligt. Om skolan inte sätter in åtgärder för att förbättra relationen mellan lärare och elever eller mellan elever kan det få konsekvenser för elevernas rätt till en god utbildning i en trygg miljö.

Ta del av resultatet för din skola

För att undersöka hur situationen ser ut vid din skola, kommun eller skolföretag, gå in på Skolverkets databas SIRIS, sir.is.skolverket.se, och hämta skolans eller kommunens/skolföretagets resultat och jämför hur elever och lärare svarat. Jämförelsen kan dessutom göras på fler frågeområden än det vi fokuserat på i den här analysen.

Om analysen

En god miljö för utveckling och lärande förutsätter en skola som präglas av förståelse och respekt för varandra. I grundskolans respektive gymnasieskolans läroplan framhålls att skolan ska främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. Varje elev ska mötas av respekt för sin person och sitt arbete. Men råder det ett respektfullt klimat i skolorna? Analysen av vårens omgång av Skolenkäten tar upp om elever och pedagogisk personal upplever att de behandlar varandra med respekt. Analysen har särskilt fokus på i vilken mån det förekommer variationer mellan olika skolor och om elevers och lärares uppfattningar överensstämmer.

Vad man lägger i begreppet respekt skiljer sig mellan individer och mellan grupper, men där visad hänsyn och att bli sedd, hörd och bekräftad är viktiga komponenter. Eftersom elever och lärare befinner sig i olika positioner kommer de delvis ha olika uppfattningar om vad respekt (och brist på respekt) innebär, något man bör tänka på vid tolkningen av resultaten.

Resultat

Resultaten berör huvudsakligen respekt mellan elever och lärare. Sammanfattande punkter om resultatet i övrigt följer därefter.

Tre av tio elever i årskurs nio tycker inte att elever och lärare respekterar varandra

Skolenkätens resultat visar att tre av tio elever i årskurs nio anger att det råder en låg grad av respekt mellan elever och lärare, det motsvarar nio elever i en klass om trettio. Dessutom svarar var fjärde elev att man på deras skola inte respekterar varandras olikheter. De yngre eleverna i årskurs fem, respektive de äldre eleverna i gymnasiets år två, tycker i högre grad att man respekterar varandra på skolan jämfört med eleverna i årskurs nio. Att de äldre eleverna har en mer negativ upplevelse av skolmiljön jämfört med de yngre framträder i flera av Skolenkätens frågor, bland annat frågor som rör trygghet, studiero och intresse för skolarbetet.

Resultaten från Skolenkäten till pedagogisk personal (lärare) ger en något annan bild av om elever och lärare respekterar varandra. Till skillnad från eleverna är det endast en liten andel lärare, mindre än en av tio, i både grund- och gymnasieskola som inte tycker att elever och lärare respekterar varandra. Att lärarna svarar mer positivt än eleverna är dock inte något unikt för denna fråga, utan något som framträder i svaren på flertalet frågor.

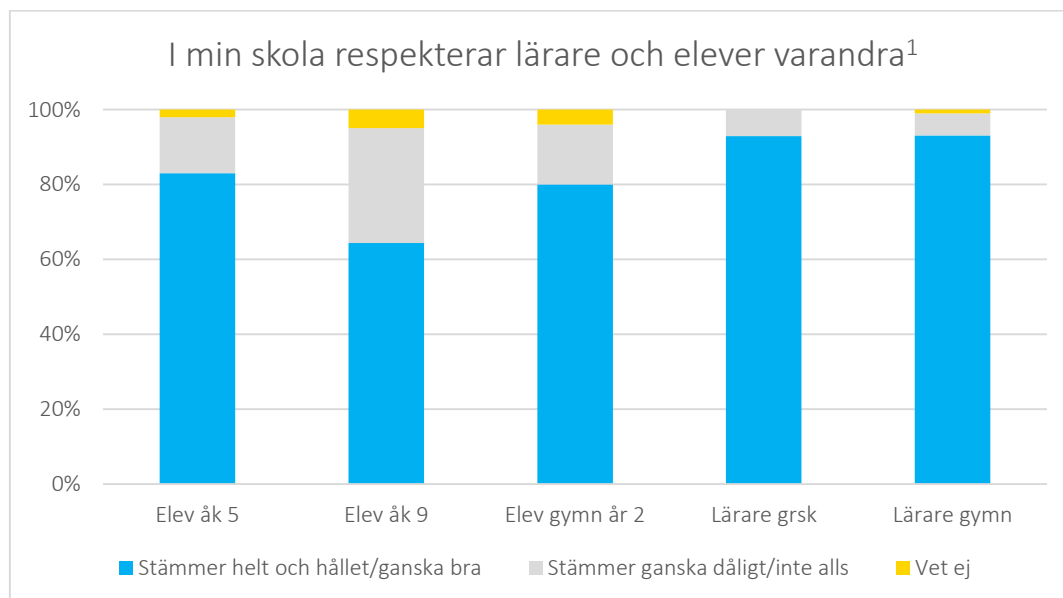

Diagram 1. Fördelningen av svar för elever respektive pedagogisk personal.

1 Till elever i årskurs fem ställdes frågan: I min skola respekterar vi varandra

Resultaten har varit tämligen stabila de senaste tre åren, något som svaren bland eleverna i årskurs nio får illustrera i diagram 2. Sedan vårterminen 2013 har andelen som anser att det råder respekt mellan elever och lärare varierat mellan 70 procent (HT13) och 65 procent (VT16). Det är ännu för tidigt att säga om utvecklingen går mot att allt färre instämmer i påståendet.

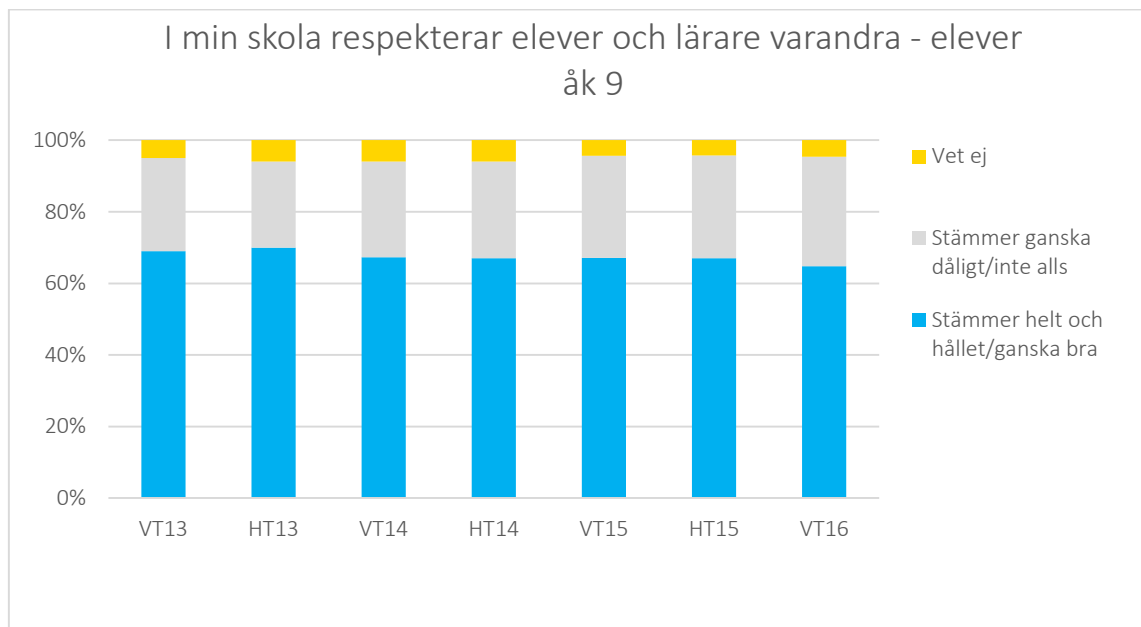

Diagram 2. Fördelningen av svar för elever i årskurs nio VT13 - VT16.

Elever som inte upplever respekt mellan elever och lärare har en mer negativ bild av skolan

Hur elever upplever att det råder respekt mellan elever och lärare samvarierar med hur de uppfattar skolan i övrigt. De elever i årskurs nio som inte upplever att det råder respekt har som förväntat en genomgående mer negativ upplevelse av skolmiljön. Ett mindre väntat resultat är att de även har en mer negativ upplevelse av själva skolarbetet (se diagram 2).

Som ett exempel svarar hälften bland dem som inte upplever att man respekterar varandra på skolan, att skolarbetet är intressant. Detta ska jämföras med närmare åtta av tio bland dem som upplever att elever och lärare respekterar varandra.

Ett annat exempel är att de elever som inte uppger att det råder respekt mellan lärare och elever i lägre grad upplever att deras lärare får dem att tro på sig själva i skolarbetet.

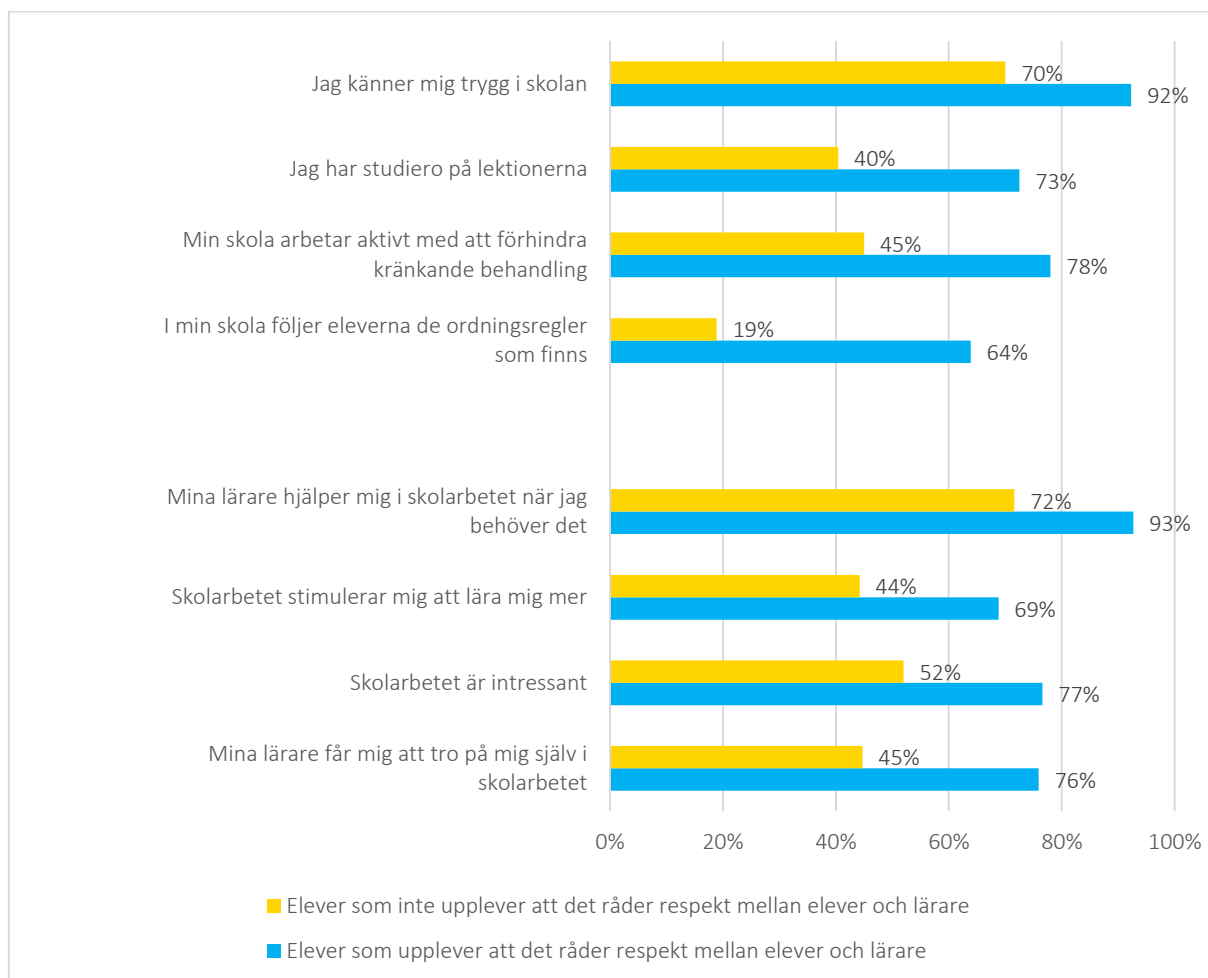

Diagram 3. Uppfattning av skolan utifrån hur elever (årskurs nio) upplever att det råder respekt mellan elever och lärare.

Vi vill understryka att vi inte kan uttala oss om vad som orsakar vad i den här analysen, men vi kan se att det finns en tydlig samvariation mellan hur eleverna uppfattar värdegrundsarbetet och hur de ser på skolmiljön och sitt lärande i ett bredare perspektiv.

Stora skillnader mellan skolorna

Jämför man skolor i fråga om elevers uppfattning om närvaron av respekt för varandra, så visar sig tydliga skillnader. På de 20 procent skolor där eleverna i *störst* utsträckning instämmer i påståendet "I min skola respekterar elever och lärare varandra" svarar i genomsnitt närmare nio av tio elever att det råder respekt mellan elever och lärare. På de 20 procent skolor där eleverna i *minst* utsträckning instämmer i samma påstående svarar mindre än hälften av eleverna att elever och lärare respekterar varandra. Tittar man på de två skolor som skiljer sig mest, dvs. de skolor som befinner sig i varsin ände av fördelningen i diagram 3, är det en av fem elever respektive samtliga som instämmer i påståendet "I min skola respekterar elever och lärare varandra".

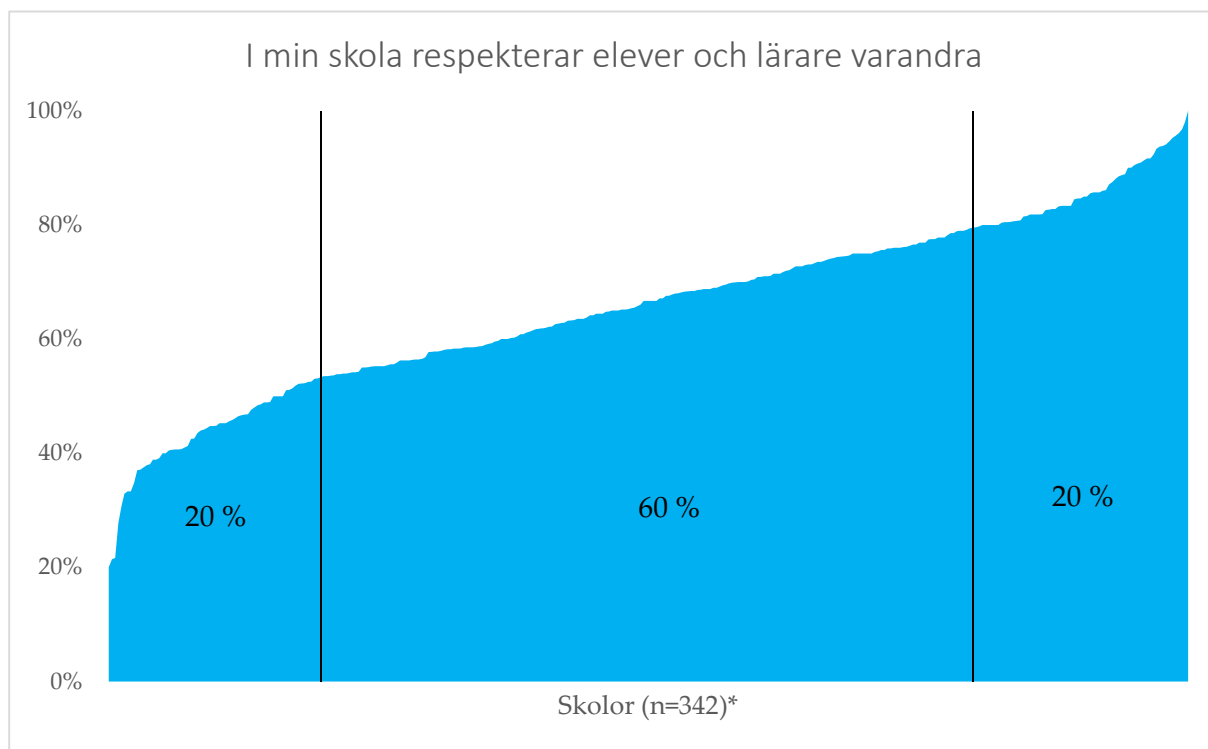

Diagram 4. Andelen elever i årskurs nio som svarar stämmer helt och hållet/ganska bra på påståendet "I min skola respekterar elever och lärare varandra" per skola i stigande ordning.

Även för lärarna ser vi att svaren varierar på skolnivå, men inte lika mycket som för eleverna. På 40 procent av skolorna så tycker samtliga lärare att det råder respekt mellan lärare och elever.

Att svaren varierar mellan skolor är inte unikt för just frågan om respekt, utan oavsett fråga i Skolenkäten liknar fördelningen den som framgår i diagram 4. Lutningen, som visar stigande grad av andelen instämmande svar då skolor jämförs, varierar emellertid något mellan olika frågor. Det är inte heller ovanligt att lutningen är brantare vid början och vid slutet av fördelningen. Det visar att det finns ett väsentligt antal skolor där eleverna och lärarna är påtagligt mer negativa respektive positiva än vid majoriteten av skolorna.

* Skolenkäten omfattar 408 skolor med årskurs nio under våren 2016. Efter att ha undantagit ett antal skolor till följd av för låg svarsfrekvens (under 65 procent) eller för få svarande (färre än 10 per sammanslagen svarskategori) återstår 342 skolenheter i den analys som jämför elevernas uppfattning vid olika skolor.

Samma skola, olika uppfattning

Det finns en viss variation mellan skolor i hur elever och lärare uppfattar att det råder respekt mellan dem. I skolor där elever i hög grad instämmer i påståendet "I min skola respekterar elever och lärare varandra" finns en någorlunda samstämmighet med de svar som lärarna ger. Däremot skiljer sig ofta lärarnas svar från elevernas vid skolor där eleverna i lägre grad tycker att det råder respekt mellan elever och lärare. Som diagram 5 nedan visar målar lärarna på dessa skolor generellt upp en bättre bild jämfört med den som eleverna ger.

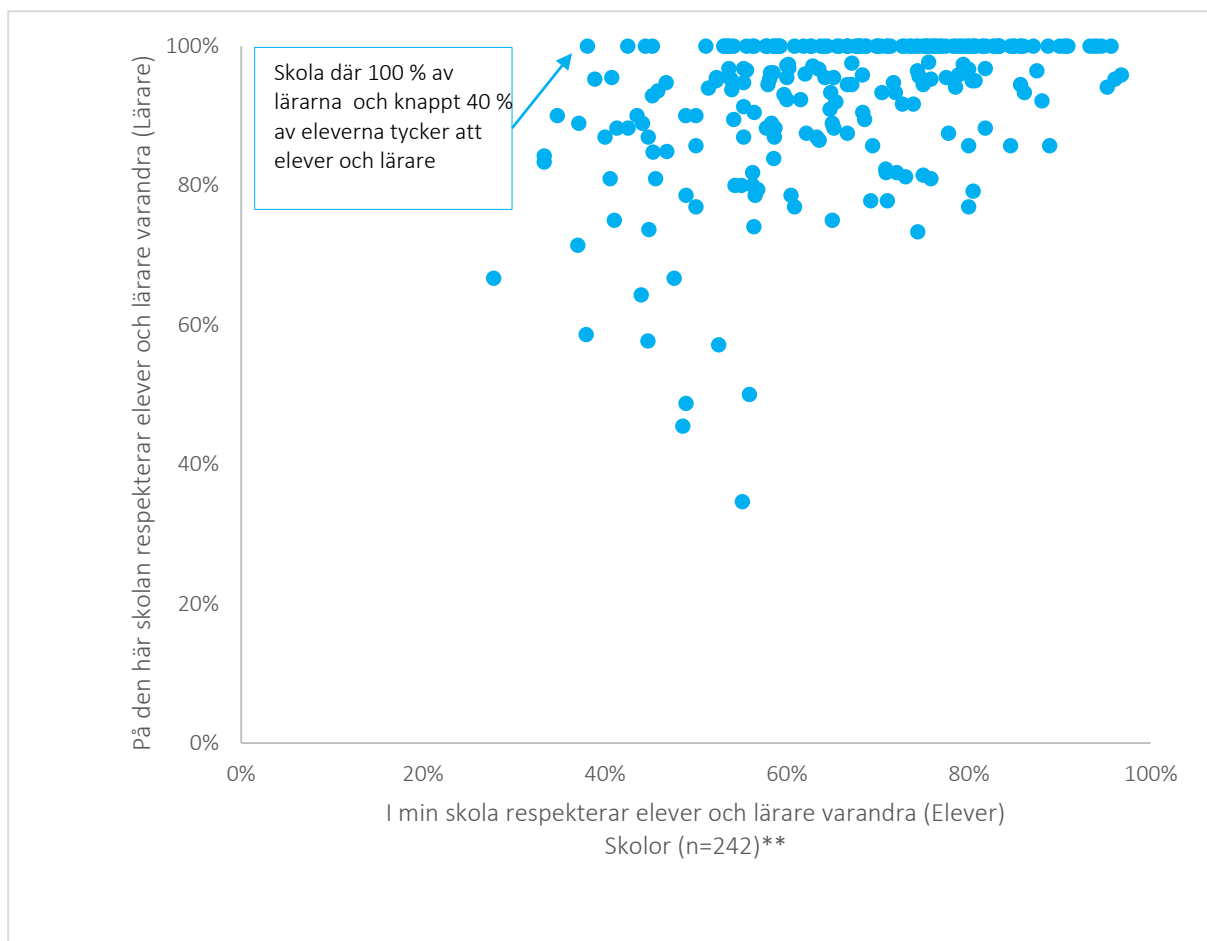

Diagram 5. Andelen elever i årskurs nio, respektive andelen lärare som instämmer i påståendet "I min skola/på den här skolan respekterar elever och lärare varandra" Varje punkt motsvarar en skola. (Ju längre till höger punkten ligger desto högre andel elever på skolan som instämmer i påståendet att man respekterar varandra. Ju högre upp i diagrammet punkten ligger desto högre andel lärare på samma skola som instämmer i påståendet att elever och lärare respekterar varandra.)

De tendenser vi ser rörande respekt mellan elever och lärare syns även vid frågan om eleverna respekterar varandras olikheter. Här finns också tydliga skillnader mellan olika skolor och lärarna tenderar även här att ha en mer positiv bild än eleverna.

** Analysen omfattar 242 av 408 skolor som ingick i Skolenkäten våren 2016. Elevernas svar jämförs med lärarnas svar för varje skola, där skolor med för låg svarsfrekvens (under 65 procent) eller för få svar (för elever respektive lärare) har exkluderats ur beräkningen.

Olika förutsättningar för flickor och pojkar i skolarbetet?

När det gäller de frågor som vi har analyserat i vårens omgång av Skolenkäten så ser vi inga tydliga skillnader mellan hur flickor och pojkar svarar. Undantaget är frågor om flickor och pojkars förutsättningar i skolarbetet. Pojkarna anser i lägre utsträckning att pojkar och flickor inte får samma förutsättningar. Bland flickorna i årskurs nio är det två av tio som uppger att flickor och pojkar inte får samma förutsättningar vilket ska jämföras med tre av tio pojkar.

Nio av tio lärare svarar att man pratar om jämställdhet mellan könen och ännu fler svarar att pojkar och flickor ges samma förutsättningar på skolan. Denna bild delas inte av eleverna. I årskurs nio är det fyra av tio elever som anser att man inte pratar om jämställdhet mellan könen.

Kort om resultatet i övrigt

Var tionde elev känner sig inte trygg i skolan

Även om en klar majoritet av eleverna känner sig trygga i skolan, uppger en av tio att de inte känner sig trygga. Otrygghet är något vanligare bland elever i årskurs nio än bland elever i årskurs fem och gymnasiets år två.

Mer än var sjätte elev (17 procent) av eleverna i årskurs fem och nio svarar att det finns andra elever på skolan som de är rädda för, medan något färre, 14 procent, av eleverna i gymnasiets år två svarar så.

Var tredje elev i årskurs nio upplever inte att skolan arbetar aktivt mot att förhindra kränkande behandling

En av tre elever tycker inte att skolan aktivt arbetar med att förhindra kränkande behandling eller vet inte om ett sådant arbete bedrivs. Relativt många svarar att de inte vet, 18 procent av eleverna i gymnasiets år två och 11 procent av elever i årskurs nio.

Två av tre elever i årskurs nio och gymnasiets år två instämmer emellertid att det förekommer ett arbete mot kränkande behandling.

Var tredje elev i årskurs nio har inte studiero

En majoritet av eleverna tycker att de har studiero på lektionerna, men det gäller inte alla. Resultaten visar att var tredje elev (35 procent) av eleverna i årskurs nio inte tycker att de har studiero. Motsvarande andel bland elever i årskurs fem och gymnasiets år två är något lägre, 23 respektive 29 procent.

Skolarbetet för svårt och för lätt

Resultaten visar på vissa brister i skolors anpassning efter elevers behov. Tre av tio elever i årskurs nio och gymnasiets år två tycker att skolarbetet är för svårt. Cirka en av tio upplever att de inte får stöd av lärarna i skolarbetet när de behöver det.

Samtidigt tycker många av eleverna att skolarbetet inte är för svårt. Var fjärde elev i årskurs nio (25 procent) och var femte elev i gymnasiets år två (19 procent) instämmer inte i påståendet om att skolarbetet skulle vara för svårt. Detta kan sättas i samband med att många anser att de får för lite utmanande uppgifter i skolan. Närmare var tredje elev (30 procent) av eleverna i årskurs nio och var fjärde elev i gymnasiets år två (24 procent) svarar så.

Bland de yngre eleverna i årskurs fem är det 17 procent av eleverna som uppger att skolarbetet är för svårt och 5 procent anser sig inte få stöd när de behöver det.

Om Skolenkäten

Fakta

Skolenkäten är en del av Skolinspektionens regelbundna tillsyn. Enkäten används för att samla in synpunkter från elever, föräldrar och den pedagogiska personalen, som ett underlag inför bedömningen av skolan. Delar av resultatet redovisas även på Skolverkets webbplats Välja skola, som riktar sig till föräldrar och elever. Enkäten berör bland annat studiero, trygghet, kränkande behandling, anpassning av undervisningen, stöd och stimulans.

Enkäten görs två gånger per år, varje omgång deltar en fjärdedel av alla landets skolor. Efter varje enkätomgång redovisas resultatet dels på skol- och kommunnivå, dels i sammanställd form.

Här gjordes Skolenkäten våren 2016

I resultatredovisningarna av det totala resultatet för vårens omgång av Skolenkäten, Skolenkäten VT2016, kan du läsa mer om vilka kommuner och utbildningsföretag som berördes och vilka frågor vi ställde till elever, vårdnadshavare respektive pedagogisk personal. Resultatredovisningarna finns att ladda ner på Skolinspektionens webbplats. Resultatet för varje deltagande skola och huvudman kan man ta del av på Skolverkets webbplats SIRIS.

